

ἐκάλυπτε τὴν ἐν λόγῳ ὀπὴν, ἄγνωστον διὰ ποῖον ἀκριβῶς λόγον. Ἐπαξ δὲ εἰσαχθείσης τῆς κληίδος, ἀπεσύρετο, φαίνεται, διὰ τοῦ ἀγκύλου αὐτῆς ἄκρου ἐσωτερικός τις μοχλὸς, καὶ οὕτως ἡνοίγετο ἡ θύρα, ἥτις τότε ἐβόα, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ποιητοῦ "ἦντε ταῦρος βοσκόμενος λειμῶνι Ὀδ. Φ. 48¹. Κατά τινες Σχολιαστὰς τοῦτο σημαίνει, ὅτι καὶ τότε, ὥς ἐν τοῖς κλασικοῖς χρόνοις, αἱ θύραι ἡνοίγον πρὸς τὰ ἔξω, καὶ ἦσαν οὕτω κατεσκευασμένοι, ὥστε ἐβόων, ὅπως εἰδοποιήσωσι τοὺς διαβάτας.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Ὀμηρικοῦ οἴκου. Ἦδη δὲ ἴδωμεν ὅποια ἦσαν τὰ ἐν αὐτῷ ἐπιπλά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΤΑ ΕΠΙΠΛΑ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Ἡ καλαισθησία οὐδόλως ἀρκεῖται ἐπιδεικνυμένη εἰς μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, καὶ περίπυστα καλλιτεχνήματα, ἀλλὰ διακρίνεται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐλαχίστοις. Λαὸς ἔχων ἔμφυτον τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ, ἀναζητεῖ αὐτό, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐμπνέεται, τόσον ἐν τοῖς μικροῖς, ὅσον καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις, καὶ, συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα τοῦτον, βλέπομεν τὸ Ἑλληνικὸν καλλιτεχνικὸν πνεῦμα, οὐ μόνον ἀκτινοβολοῦν διὰ τῶν αἰώνων ἐκ θεσπεσίων ναῶν, καὶ ἀμιμήτων ἀγαλμάτων, ἀλλ' ἐμφιλοχωροῦν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀπλούστερα οἰκιακὰ σκεύη.

Πολυτέλεια, κομψότης, καὶ πληθὺς ἐπίπλων, ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Τὸ χρήσιμον ἦν δευτερεύουσα σκέψις διὰ τὸν Ἕλληνα, τὸ ὥραϊον ἐμφύτως ἐπόθει ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ πανταχοῦ ἐθήρευε. Τὴν ἀπλὴν ὕδριαν, δι' ἧς ὕδρευέτο ἐν τῇ κρήνῃ ἡ κορασὶς, ἐκόσμουσαν χαρίεσσαι μορφαὶ νυμφῶν ἢ βακχίδων, εἰς δὲ τοὺς σκίμποδας, καὶ αὐτὰς τὰς κλίνας, τὸ ξύλον ἐκρύπτετο ὑπὸ τὰς γραφάς, καὶ τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ποικίλματα.

¹ BRUCE, Σ. 185.

Οὐδ' εἶχον ἄλλως τὰ πράγματα κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους, καίτοι τὰ ἥθη ἦσαν θεδαίως ἀπλούστερα, καὶ τὸ αἶσθημα ἀφελέστερον. Ἀπ' ἐναντίας τοσοῦτω πολυτελεῖ περιγράφονται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τ' ἀναφερόμενα ἔπιπλα, ὥστε μόνη ἡ ἀνάμνησις, ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ Βασιλείων ἡγεμονικῶν, κ' ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Ἀλκινόου, περὶ τοῦ Μελάθρου συγγενοῦς τῶν θεῶν, σώζει ἡμᾶς τοῦ ἄλλως ἐπιβαλλομένου συμπεράσματος, ὅτι ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα καλαισθησία διετέλει μᾶλλον ἀνεπτυγμένη ἐν τῇ Ὀμηρικῇ, ἢ ἐν τῇ κλασικῇ ἐποχῇ¹. Τοῦτο δὲ λέγοντες ἐννοοῦμεν ἰδίως τὴν ὕλην καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν, καθ' ὅσον φυσικὸν ἐστίν, ὅτι πολλὰ ἔπιπλα τῶν μεταγενεστέρων χρόνων οὐδόλως ἐτύγγανον τότε γνωστά.

ΤΑ ΚΑΘΙΣΜΑΤΑ.

Καὶ πρῶτον περὶ ἐδρῶν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τ' ἀνωτέρω ῥηθέντα, εὐρίσκομεν παρ' Ὀμήρῳ τοσαύτην ποικιλίαν καθισμάτων, ὥστε φαίνεται αὕτη ὑπερτεροῦσα πᾶν ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τῆς κλασικῆς ἐποχῆς. Τὰ συνήθως δ' ἀποδιδόμενα αὐτοῖς ὀνόματα εἰσὶ τὰ ἐξῆς, θρόνος, κλισίη, κλιντήρ, κλισμὸς, καὶ δίφρος.

Ἡ πολυτελεστέρα, καὶ λαμπρότερα τῶν ἐδρῶν ἦν ὁ θρόνος, μέγα, ὑψηλὸν, καὶ δυσκίνητον κάθισμα, ἔχον ὀπισθεν ἔρεισμα διὰ τὴν ῥάχιν, κ' ἐκατέρωθεν στηρίγματα διὰ τοὺς βραχίονας. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ἐλίγον διέφερε τῶν καὶ σήμερον ἔτι ἐν χρήσει. Θρόνον προσέφερε τις τοῖς ξένοις ὅπως ἰδιαζόντως τιμήσῃ αὐτούς· οὕτως ἡ Χάρις τῇ Θετίδι, Ἰλ. Σ. 389, καὶ ὁ Τηλέμαχος τῇ Ἀθηνᾷ Ὀδ. Α. 130. Ἀλλὰ καὶ οἱ θαμῶνες τοῦ οἴκου ἐκάθηντο πολλάκις ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἰδίως αὐτὸς ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἡ οἰκοδέσποινα. Ἦσαν δὲ συνήθως οἱ θρόνοι ἐρηρυσμένοι εἰς τὰς πλευράς τοῦ δώματος, ὡς ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τοῦ Ἀλκινόου Ὀδ. Η. 95, κατεσκευασμένοι δ' ἐξ ὕλης πολυτίμου, καὶ λαμπρῶς διὰ τῆς τορευτικῆς

¹ HERMANN Σ. 88. WACHSMUTH, Hellen. Alterth. II. 420. STIEGLITZ, Baukunst I. 296. Πολυδ. Χ. 10. Ἀρτεμίδ. Ι. 74. Ὁρθῶς λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν Λυκούργῳ. "Τὰ πρόχειρα τῶν σκευῶν, καὶ ἀναγκαῖα ταῦτα, πλωτῆρες, καὶ δίφροι, καὶ τράπεζαι, βέλτιστα παρ' αὐτοῖς ἐδημιουργοῦντο. Ἀπηλλαγμένοι γὰρ οἱ δημιουργαὶ τῶν ἀχρήστων, ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἐπεδειγνύοντο τὴν καλλιτεχνίαν." Ἰδὲ καὶ NITZSCH εἰς Ὀδυσσεΐας Θ. 440.

κεκοσμημένοι. “Θρόνον καλὸν δαιδάλεον”, Ὀδ. Α. 130. “Θρόνον ἄφθιτον αἰὲ χρύσειον”, Ἰλ. Ξ. 239. Τὸ ἐπίθετον χρύσειον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πολλοὶ ἐξηγοῦσι διὰ τοῦ ἐπίχρυσος. Ἀλλ’ οὐχὶ ὀρθῶς καθ’ ἡμᾶς, διότι ἔπεται ἀμέσως κατωτέρω ὁ στίχος “Ἡφαιστος δ’ ἀμφιγύης τεῦξεν ἀσκήσας”, ἐξ οὗ ὁρῶμεν, ὅτι πρόκειται καὶ ἔρως περὶ ἔργου ὑπερανθρώπου, καὶ πειθόμεθα ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ ἀληθῶς θρόνον ἐκ παγίου χρυσοῦ ἐσφυρηλατημένον. Ἀλλ’ ἄρά γε ὑπῆρχον κ’ ἐν τῇ πραγματικότητι, ἔστω καὶ παρ’ αὐτοῖς τοῖς Βασιλεῦσι, θρόνοι τοιοῦτοι; Ἡ ἀπάντησις δυσχερής. Καί, ναι μὲν, τὰ μέταλλα, μὴ κοπτόμενα τότε εἰς νομίσματα, ἦσαν ἥττον πολύτιμα, ἀλλ’ ὅπωςδὴποτε ὁλόκληρος θρόνος ἐκ παγίου χρυσοῦ φαίνεται ἡμῖν μᾶλλον ἀποκύημα τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ, καίτοι πρόκειται ἐνταῦθα ὄντως περὶ σκεύους βαρυτίμου, καθ’ ὅσον ἡ Ἡρα προσφέρει αὐτὸ τῷ Ὑπνώ εἰς μόνην ἀμοιβὴν σπουδαιοτάτης ἐκδουλεύσεως.

Ἐστρώννυντο δ’ ἐπὶ τῶν μεταλλίνων, ἢ ξυλίνων, κ’ ἐπομένως σκληρῶν, τούτων θρόνων, πρὶν ἢ τις καθεσθῇ, προσκέφαλα, ἢ δέρματα, κ’ ἐπ’ αὐτῶν πολυτελεῖς τάπητες. “Ἐν τε θρόνοις εὐποιήτοισι, τάπητας βάλλετε πορφυρέους”, Ὀδ. Υ. 150. “Ἐβαλλε θρόνοις ἐνὶ ῥήγεα καλὰ πορφύρεα καθύπερθ’, ὑπένερθε δὲ λίθ’ ὑπέβαλλεν. Ὀδ. Κ. 353. καὶ Ἰλ. Ι. 200. Ὅσον δὲ πλουσιώτεροι οἱ τάπητες οὗτοι, τόσον ἀνωτέρα ἢ ἀποδιδομένη τῷ καθημένῳ τιμή.

Ὑπὸ τοὺς πόδας δὲ τοῦ οὕτω τιμωμένου ἐτίθετο πάντοτε σκίμπους, ὅστις καλεῖται παρ’ Ὀμήρῳ *Θρήνης*, καὶ ἐξ οὗ εἰκάζομεν, ὅτι οἱ θρόνοι εἶχον λίαν ὑψηλὴν τὴν ἔδραν αὐτῶν, βεβαίως ὅπως ὁ ἐν αὐτοῖς ὑπερέχῃ οὕτω τῶν ἄλλων. Κατὰ τὸν παραδεδογμένον τοῦτον τύπον ἐποίησε καὶ ὁ Φειδίας τὸν χρυσελεφάντινον θρόνον τοῦ Διός.

Ἀπλούστεραι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἦσαν αἱ καθέδραι, αἱ διακρινόμεναι διὰ τῶν ἐπωνυμιῶν, *κλισμός*, *κλισίη*, καὶ *κλιντήρ*. Καὶ πρῶτον μὲν ἦσαν ταπεινότεραι τοῦ θρόνου, εἶχον δὲ ἔρεισμα διὰ τὴν ῥάχιν, ἀλλ’ οὐχὶ καὶ διὰ τοὺς βραχίονας, ὥστε ὁμοιάζον πρὸς τὰς σήμερον κοινῶς ἐν χρήσει. Ἀλλὰ καὶ οἱ κλισμοί, ἢ κλιντήρες οὗτοι κατεσκευάζοντο πολλάκις ἐκ πολυτίμου ὕλης, καὶ διεκοσμοῦντο λαμπρῶς, Ἰλ. Θ, 436· ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἔθετεν ὑπὸ τοὺς

πόδας αὐτοῦ θρήνουν, Ὅδ. Δ. 136, ἀλλ' οὐδέποτε ἠπλοῦντο ἐπ' αὐτῶν τάπητες. Ἦσαν δὲ οὗτοι, ὡς παρ' ἡμῖν τὰ συνήθη καθίσματα, καὶ τοιοῦτον λαμβάνει ὁ Τηλέμαχος, ἵνα παρακαθήσῃ τῇ Ἀθηνᾷ, ἀφ' οὗ ἔβηκεν αὐτὴν ἐπὶ θρόνου. Ὅδ. Α. 132.

Ὁ δὲ δῖφρος ἦν εἰδός τι ἔδρας ἄνευ ἐρείσματος διὰ τὴν ῥάχιν, καὶ εὐκόλως μετακινούμενος, ὡς οἱ μεταγενέστεροι σκίμποδες. Ἦν δὲ οὗτος τὸ εὐτελέστερον τῶν καθισμάτων, εἰ καὶ ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ αὐτὸν ἐνίοτε ἐϋξοον, ἐξ οὗ ἀποδείκνυται, ὅτι ἐποικίλλετο καὶ οὗτος πολλάκις διὰ γλυφῶν. Τοιοῦτον δῖφρον προσφέρει ἡ Πηνελόπη τῷ ὑπὸ μορφὴν ἐπαίτου παρισταμένῳ Ὀδυσσεῖ. Ἐστρώννυντο δ' ἐπ' αὐτῶν συνήθως δέρματα, ὥπως οἱ τάπητες εἰς τοὺς θρόνους. Ὁ Ὅμηρος λέγει “δῖφρον ἐϋξεστον καὶ ἐπ' αὐτῷ κῶας ἔβαλλεν”. Ὅδ. Γ. 101¹.

Κατ' ἀντίστροφον λόγον αἱ τράπεζαι ἦσαν ἐν τῇ Ὀμηρικῇ ἐποχῇ ὀλιγώτερον συνήθεις, ἢ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους. Ἐχρησίμευον δὲ αὐταὶ ἰδίως διὰ μόνας τὰς ἐστιάσεις, καὶ εἰσαγόμεναι ἀμέσως πρὸ τοῦ δεῖπνου, ἀπεκομίζοντο πάλιν μετ' αὐτό, οὐδὲ κατεῖχον μόνιμον θέσιν μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς αἰθούσαις ἐπίπλων. Ἦσαν δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μικραὶ, καθ' ὅσον, ὡς κατωτέρω λεχθήσεται, ἐτίθεντο ἀνὰ μία δι' ἕκαστον τῶν δαιτυμόνων· ἀλλ' οὐχ ἥττον κατεσκευάζοντο καὶ αὐταὶ πολυτελῶς, καὶ πολλάκις λέγονται ἀργυραῖ.

ΣΚΕΥΟΘΗΚΑΙ.

Πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν ἐνδυμάτων, καὶ ἄλλων πραγμάτων, ἦσαν ἄγνωστοι οἱ σημερινοὶ σύρται, ἐχρησίμευον δὲ κιθώτια, **φωριαμοὶ**, καὶ **χηλοὶ** καλούμενα. Τὰ κιθώτια ταῦτα ἐκοσμοῦντο πολλάκις δι' ἐλέφαντος, καὶ ἄλλων πολυτίμων ὑλῶν, ἐκλείοντο δὲ διὰ δεσμῶν. Ὅδ. Θ. 443. Ὡστε καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοίαζεν ἡ Ὀμηρικὴ ἐποχὴ πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς λαοὺς τῶν ἡμετέρων χρόνων, ἐμφαίνεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου, ὅτι πανταχοῦ τῆς γῆς, καὶ κατὰ

¹ Ὁ Ἀθήναιος λέγει “Ὁ γὰρ θρόνος αὐτὸ μόνον ἐλευθέριος ἔστι καθέδρα σὺν ὑποποδίῳ· ὁ δὲ κλισμὸς περιττοτέρως κεκόσμηται ἀνακλίσει· τούτων δ' εὐτελέστερος ἦν ὁ δῖφρος. Ἀθην. 5. 20. Πρὸβλ. Εὐστ. εἰς Ἰλ. Ω. 597.

πάντας τοὺς αἰῶνας, παρεμφερῆς τυγχάνει ἡ νηπιότης τῶν λαῶν, καὶ κοινὴ ἡ τροχιά, ἣν διατρέχουσι, χωροῦντες πρὸς τὸν πολιτισμόν.

Η ΚΛΙΝΗ.

Εὐτυχέστεροι ἐσμέν ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο, καθ' ὅσον περιώνυμον ὑπάρχει ὀμηρικὸν χωρίον, ὅπερ ἱκανόν, ἂν οὐχὶ πλήρες, διαχέει ἐπ' αὐτοῦ φῶς. Ἐν Ὀδ. Ψ. 199—205 περιγράφει ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν νυμφικὴν αὐτοῦ κλίνην, ἣν κατασκεύασεν, ὡς λέγει, ἐκ κορμοῦ ἐλαίας, φυομένης εἰς τὴν ὀπισθίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ αὐλήν. Κ' ἐπιφέρει μὲν ὅτι, ἀποκόψας τοὺς κλάδους, μετεχειρίσθη τὸν κορμόν, ἀλλὰ σιγᾷ περὶ τῶν λεπτομερειῶν, ἐξ οὗ ποικίλα ἐπήγασαν σχόλια.

Ὁ GUHL καὶ KONER¹ φρονοῦσιν ὅτι ἐστήριξεν ἀπλῶς ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ κορμοῦ, ἥτοι ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, τὴν κεφαλὴν τῆς παστάδος. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη φαίνεται ἡμῖν ὅλως ἀπαράδεκτος. Ὁ Ὀδυσσεὺς λέγει ῥητῶς ὅτι αὐτὴν τὴν κλίνην κατασκεύασεν ἐκ τοῦ κορμοῦ, ἀναξίου ἰδίας μνείας, ἐὰν ἐχρησίμευε μόνον ὡς στήριγμα τῆς κεφαλῆς. Ἄλλως τε ποῖον τότε τὸ ὕψος τῆς τεραστίας ταύτης κλίνης, τῆς στηριζομένης ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ κορμοῦ ἐλαίας; Εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην ἤχθησαν θεδαίως οἱ ἐν λόγῳ συγγραφεῖς ἐκ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ὁ κορμὸς ἔμεινεν ἐρρίζωμένος ἐν τῷ ἐδάφει, καθ' ὅσον ἄλλως φαίνεται δυσεξήγητος ἡ περὶ αὐτὸν ἀνοικοδόμησις τοῦ κοιτῶνος. Ἀλλ' ἡμεῖς παραδεχόμεθα μὲν τὴν δυσχέρειαν τοῦ ζητήματος, ὅπερ μετὰ πολλῆς ἐπιφυλάξεως ἔθιξαν πάντες οἱ τὰ Ὀμηρικὰ πραγματευθέντες, ἀλλ' οὐχ ἥττον φρονοῦμεν μᾶλλον ὅτι ὁ κορμὸς ἀπεκόπη, κ' ἐξ αὐτοῦ κατασκευάσθη ἀληθῶς αὐτὸς ὁ σκελετὸς τῆς κλίνης. Ἄν δὲ ὠκοδόμησεν ὁ Ὀδυσσεὺς τὸν νυμφικὸν αὐτοῦ κοιτῶνα πέριξ τοῦ τόπου, ὅπου ἐφύετο ἡ ἐλαία, ἐποίησε τοῦτο ἀφ' ἐνός, διότι ἔτυχεν αὕτη ἀκριβῶς ὀπισθεν τοῦ οἴκου, ἐκεῖ ὅπου συνήθως ἐκτίζετο ὁ κοιτῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὅπως ἐκπονήσῃ μετὰ ταῦτα ἐν αὐτῷ μετὰ πάσης εὐχερείας τὴν κλίνην, ἥτις ἐδεῖτο μακρὰς καὶ ἐπιμελοῦς ἐργασίας. Ἄλλως πᾶσαν περὶ τούτου

¹ GUHL und KONER. Σ. 141.

ἀμφιβολίαν αἶρει, νομίζομεν, αὐτὸ τὸ Ὀμηρικὸν χωρίον, ἐν ᾧ ῥητῶς λέγεται, ὅτι ὁ κορμὸς ἀπεκόπη ἐκ ῥίζης:

καὶ τότε' ἔπειτ' ἀπέκοψα κόμην τανυφύλλου ἐλαίης,
κορμὸν δ' ἐκ ῥίζης προταμὼν ἀμφέξεσα χαλκῷ
εὖ καὶ ἐπισταμένως, καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνα,
ἐρμῖν' ἀσκήσας, τέτρηνα δὲ πάντα τερέτρῳ.
ἐκ δὲ τοῦ ἀρχόμενος λέχος ἔξεον, ὄφρ' ἐτέλεσσα,
δαιδάλλων χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ ἠδ' ἐλέφαντι.

Ὀδ. Ψ. 200.

Ἀσυνήθως μακρὰ ἐστὶ διὰ τὸν Ὀμηρον ἡ περιγραφὴ αὐτῆ, καὶ ὅμως ὀλίγα ἐξ αὐτῆς μανθάνομεν. Φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι ἡ κλίνη συνέκειτο ἐξ ἐπιμήκους ξυλίνου τετραγώνου, ἐφ' οὗ ἡ πλοῦτο δέρμα θοός, προσδεόμενον δι' ὀπῶν ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο τετρημένων. Ἦν δὲ τὸ πλαίσιον τοῦτο συνήθως πολυτελές καὶ κατάκοσμον, καὶ ἐστηρίζετο ἐπὶ τεσσάρων ποδῶν ἐπίσης ἐξεργασμένων. Ἐπὶ τοῦ θοοῦ δέρματος ἐστρώννυντο εἴτα ῥήγεα, ἤτοι μάλλινοι τάπητες, ὅφρ' οὕς ἐτίθεντο ἐνίοτε πρὸς πλείονα ἐλαστικότητα, καὶ ἕτερα κῶα, ἤτοι δέρματα. Ἐπὶ δὲ τῶν ῥηγέων, δυσαρέστων βεβαίως διὰ τὴν τραχύτητα, ἐστρώννυντο δέμνια λινά, ἤτοι ὑφάσματα παρεμφερῆ πρὸς τὰς ἡμετέρας σινδόνας. Ὀδ. Ν. 73. 118.

Τὰ ῥήγεα ὁ Voss ἐκ λαμβάνει ἀντὶ προσκεφαλαίων, καὶ οὕτως μεταφράζει τὴν λέξιν, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι ἀπατάται, διότι πλέον ἢ ἅπαξ βλέπομεν αὐτὰ πλυνόμενα μετὰ τῶν λοιπῶν σισυρῶν. Καὶ ἀληθές μὲν ἐστίν, ὅτι προσκεφάλαια οὐδαμοῦ ἀναφέρονται, ἀλλ' ἴσως τὰ ῥήγεα, τιθέμενα πυκνότερα πρὸς τὴν κεφαλὴν τῆς κλίνης, καθίστων αὐτὰ περιττά.

Ὡς καλύμματα δὲ τέλος βλέπομεν ὅτι ἐχρησίμευον χλαῖναι, ἀλλ' ἄγνωστον ἂν αὐταὶ ἐκεῖναι, ἅς κατὰ τὴν ἡμέραν ἔφερον οἱ ἄνδρες, ἢ ἕτεραι ἐπίτηδες κατεσκευασμέναι. Πιθανώτερον δὲ φαίνεται ἡμῖν τὸ τελευταῖον τοῦτο, καὶ δι' ἄλλους λόγους, καὶ διότι αἱ γυναῖκες ἐστεροῦντο τοιούτων χλαινῶν. Ὀδ. Σ. 488. 500. 504. 513. 520.—Υ'. 4.

Ἐγγὺς δὲ τῆς κλίνης ὑπῆρχε πάσσαλος, ἐφ' οὗ ὁ κατακλινόμενος ἐκρέμα τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται ὅτι ἄγνωστος ἦν εἰσέτι κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους ἡ τρυφή τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν βλέπομεν τὸν Φειδιππίδην κοιμώμενον ἐν

πέντε σισύραις ἐγκεκορδουλημένον¹. Οἱ δὲ πένητες κατεκλίνοντο ἐπὶ ἀπλῶν θερμάτων, ἢ ἐπὶ σωροῦ καλάμῶν, ὥς καὶ μετέπειτα οἱ Λακεδαιμόνιοι Ὅδ. Ξ. 519. Υ. 139—143. Α. 188—196.

ΛΑΜΠΤΗΡΕΣ ΚΑΙ ΛΥΧΝΟΙ.

Πρὸς φωτισμὸν τοῦ οἴκου ἐχρησίμευον σκεύη, ἅτινα παρ' Ὀμήρῳ καλοῦνται **Λαμπτήρες**, καὶ ἦσαν μετάλλινοι, καὶ ἰδίως χαλκαῖ λεκάναι, ἰστάμεναι πιθανῶς ἐφ' ὑψηλοῦ ποδός, καὶ χρησιμεύουσαι ὅπως ἀποτεφρῶνται ἐν αὐταῖς ῥητινώδη ξύλα, καὶ ἄλλαι καυστικαὶ ὕλαι, ἀναδίδουσαι πολλὴν φλόγα.

Εἰς τὸ δῶμα τοῦ Ὀδυσσεὺς βλέπομεν τρεῖς τοιούτους λαμπτήρας συγχρόνως ἀναπτομένους, ὅπως φωτίζωσι τοὺς δειπνοῦντας μνηστῆρας, Ὅδ. Σ. 307. Ἐρρίπτετο δὲ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἐνίοτε εἰς τὴν ἐστίαν, καὶ ἐχρησίμευε τότε ὡς ἑναυσμα, Ὅδ. Τ. 63.

Ὅτι δὲ οἱ λαμπτήρες οὗτοι ἦσαν ἐνίοτε πολυτελέστατοι, καὶ μετὰ θαυμασίας τέχνης ἐξεργασμένοι, καταφαίνεται ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἀλκινόου, ἐν οἷς εὐρίσκομεν αὐτοὺς ἐκ θαρυτίμου χρυσοῦ πεποιημένους, εἰς σχῆμα νεανίσκων κρατούντων δάδας ἀνὰ χεῖρας, Ὅδ. Η. 100.

Πλὴν δὲ τῶν λαμπτήρων τούτων, οἵτινες ἦσαν θαρεῖς, καὶ πιθανῶς οὐδόλως μετεκινοῦντο τοῦ δώματος, ὑπῆρχον ἐν τῇ Ὀμηρικῇ ἐποχῇ καὶ δάδες ἐκ ξύλου πίτυος, ἢ ἄλλης εὐφλέκτου ὕλης κατεσκευασμέναι, καὶ χρησιμεύουσαι, ὅπως φέγγωσι τοῖς ἐν τοῖς μεγάροις περιερχομένοις. Ὅσακις ἀναφέρεται ἡ Πηνελόπη, ἢ ἕτερόν τι ἐπίσημον πρόσωπον ἐξερχόμενον τοῦ δώματος, λέγεται, ὅτι ἠκολούθουν αὐτὸ δύο ὁμωαί, τοιαύτας δάδας κρατοῦσαι, ἢ δὲ φράσις **δαῖδων ὑπο λαμπομενάων** ἐστὶ συνήθης ἐν τοῖς ἔπεσι. Ὅδ. Τ. 48.

Πλὴν τούτων ἀναφέρεται ἅπαξ καὶ λύχνος χρυσοῦς, ἀλλ' οὐδὲν τι πλεόν περὶ αὐτοῦ λέγεται. Ὅδ. Τ. 34. Πιθανὸν δὲ φαίνεται, ὅτι ὁ δι' ἐλαίου φωτισμὸς ἀργότερον μόνον ἀνεκαλύφθη, καὶ ἀναμφιβόλῳ ἐστὶν ὅτι οἱ ἀπειροποίκιλοι ἐκεῖνοι, καὶ θαυμαστῶς καλλίτεχνοι λύχνοι τῆς κλασικῆς ἐποχῆς ἦσαν τότε εἰσέτι ἄγνωστοι.

¹ Ἀριστοφάνους Νεφέλαι στίχ. 10.

ΑΓΓΕΙΑ, ΤΑΠΗΤΕΣ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ.

Πλείστα καὶ διάφορα ἀναφέρονται εἶδη ἀγγείων, ἅτινα ἀπετέλουν μέγα μέρος τῆς οἰκιακῆς περιουσίας, ἀλλὰ πάντοτε ἤσσανα τῶν κατὰ τὴν κλασικὴν ἐποχὴν ἐν χρήσει, ὅτε ἀριθμοῦνται καθ' ἑκατοντάδας, καὶ μόλις ἐπαρκοῦσι τὰ ὀνόματα πρὸς διάκρισιν τῶν πολυμόρφων αὐτῶν σχημάτων. Περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν γενήσεται ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον λόγος ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις, καθ' ὅσον ἀνέφικτός ἐστιν ἐν στενοῖς ὁρίοις καὶ ἡ ἀπλῆ σκιαγράφησις τοῦ εὐρέως τούτου ζητήματος, περὶ οὗ ὀγκώδη ἐγράφησαν συγγράμματα¹.

Καὶ περὶ τῶν ἐπιλοίπων δὲ ἀντικειμένων, τῶν χρησίμων εἰς τὴν καθημερινὴν ὑπαρξιν, ἰδίᾳ γενήσεται μνεία· ἐνταῦθα παρατηροῦμεν μόνον, ὅτι χαρακτηριστικὴ ἐστὶν ἡ ἐν τῇ Ὀμηρικῇ ἐποχῇ ἀπαντῶσα πληθὺς ταπήτων καὶ καλυμμάτων, ὧν ἔνιοι μετεκομίζοντο ἴσως καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐξ Ἀσίας, ἀλλ' οἱ πλείστοι κατασκευάζοντο θεδαίως ἐντὸς τοῦ οἴκου. Ἐθεωροῦντο δὲ οὗτοι ὡς ἐν τῶν ἐγκαυχημάτων τοῦ ἰδιοκτήτου, καὶ ἐλογίζοντο μεταξὺ τῶν ἀναγκαιοτέρων ἀντικειμένων τοῦ οἰκιακοῦ πλούτου.

Τὴν αὐτὴν πληθὺν, καὶ τὰς αὐτὰς ἰδέας, εὐρίσκομεν καὶ σήμερον πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοῦ ἐπιλοίπου ἀνατολικοῦ κόσμου, περίεργον δ' ἐστὶ πόσον πεισμόνως ἀντέστησαν τὰ ἔθιμα ταῦτα καὶ ἐκεῖ ἀκόμη, ὅπου τὰ πάντα σχεδὸν κατέκλυσεν ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός. Ὁ περιηγηθεὶς τὰς ἐπαρχίας γνωρίζει, ὅτι καὶ ἐὰν ἐλλείπη περιττὴ κλίνη διὰ τὸν ξένον, οὐδεὶς φθόνος, πρόχειρα εἰσὶ πάντοτε τ' Ἀσιανὰ χράμια καὶ αἱ παχεῖαι ἀνδρομῆδαι. Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὸν κύριον ὄγκον τῆς προικὸς πάσης χωρικῆς, καὶ τὸ κόσμημα τῆς καλύβης. Βλέποντες δ' αὐτὰ ἐστοιδιασμένα ἐν γωνίᾳ,

¹ DUBOIS-MAISONNEUVE, Introduction à l' étude des vases antiques. Paris 1877. PANOLFKA, Recherches sur les véritables noms des vases Grecs, et leurs différents usages. Paris 1829. 4. LETRONNE, observations Philosophiques et archéologiques sur les noms des vases Grecs. Paris 1833. 4. THIERTCH, Abh. d. Reg. AR. 1844. Philol. cl. IV. I. 28. συνέχ. I. 4. USSING, de nominibus vasorum Gr. 8. κλπ.

ἢ φιλαρέσκως εἰς τὰ ὄμματα τῶν ζένων ἐκτιθέμενα, ἀναλογιζόμεθα καὶ ἄκοντες τὰ ῥήγεα τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, καὶ αἰσθανόμεθα κρατυνομένην τὴν πεποίθησιν ἡμῶν περὶ τῆς διὰ τῶν αἰώνων συναφείας τοῦ ἐθνικοῦ θείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΟΙ ΚΗΠΟΙ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Τὸ σημερινὸν ἔθος τοῦ προσαρτᾶν εἰς τὰς οἰκίας κήπους, χρησιμεύοντας εἰς τέρψιν καὶ καλλιέργειαν καρπόφορων δένδρων καὶ λαχάνων, ὑπῆρχεν ἤδη κατὰ τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν. Τρία δ' ἔχομεν τούτου πασίγνωστα παραδείγματα, τὸν κήπον τοῦ Ἀλκινόου, τὸν τοῦ Λαέρτου, καὶ τὴν φυσικὴν μᾶλλον, ἢ τεχνητὴν φυτεῖαν περὶ τὸ ἄντρον τῆς Καλυψοῦς.

Τὸν παράδεισον τοῦ Ἀλκινόου περιγράφει ὁ ποιητής, ὡς καὶ πάντα τ' ἀνήκοντα εἰς τὸν Βασιλέα τῶν Φαιάκων, μετὰ χρωμάτων τοσοῦτον ζωηρῶν, ὥστε ἀπέβη παροιμιώδης, καὶ χρησιμεύει ὡς συνήθης ὅρος παραβολῆς, ὡςάκις ἀναφέρονται παρὰ τῶν ἀρχαίων κήποι λαμπροί, ἢ εὖχυμοι ὁπῶραι. Κ' ἐπὶ νομισμάτων δ' εὐρίσκομεν παριστάμενον τὸν μαγικὸν τοῦτον παράδεισον, καθ' ὅσον μετὰ πιθανότητος εἰκάζεται, ὅτι ὁ εἰς τὸ ἔμπαλιν πολλῶν ἀργυρῶν Κερκυραϊκῶν νομισμάτων φαινόμενος περιεχαραγμένος ἀγρός οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ συμβολικὴ παράστασις τῶν κήπων τοῦ Ἀλκινόου¹.

Ἐπίσης θαυμάσιος, ἂν οὐχὶ τοσοῦτον περιώνυμος, φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε καὶ ὁ κήπος τοῦ Λαέρτου, ὥστε, οὐ μόνον ἡ ἐπωφελὴς καλλιέργεια, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐγενὴς καὶ τρυφερὰ αὐτῆς θυγάτηρ, ἡ κηπουρικὴ, φαίνεται φθάσασα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς περιωπὴν ἀξίαν θαυμασμοῦ, καὶ ἀποδεικνύουσαν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παναρχαίου Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ παλινοστήσας Ὀδυσσεὺς εὕρισκει τὸν γέροντα αὐτοῦ πατέρα ἐν τῷ κήπῳ τούτῳ, ἐν ᾧ κατέτριβε, περιποιούμενος αὐτόν, πάσας

¹ ECKEL. Num. vet. Aneclad. Σ. 106. Doctr. num. vet. Tom. 2. Σ. 178.

